

آثار تربیتی حجاب از دیدگاه آیات و روایات^۱

چکیده

یکی از نیازهای حقیقی در زمینه‌های تربیتی، دینی، فرهنگی مسئله حجاب است. هرچه الگوهای حجاب مراتب بالاتر داشته باشد، تأثیر بیشتری بر معنویت و دینداری فرد و جامعه خواهند گذاشت. حجاب در لغت پوشیدن است و در اصطلاح به معنای پوشیدن و هم به معنی پرده و ستر به کار می‌رود که پوشش یک نوع پرده است که از احکام ضروری دین است. ضرورت پرداختن به این موضوع از این جهت است که حجاب تأثیر و نقش مهمی در زندگی انسان‌ها داشته باشد. اما اهل بیت حجاب را به عنوان امنیت هم برای زن و هم مرد معرفی کرده‌اند. بنابراین برای بدست آوردن این امنیت یا سلاح با رجوع به آیات و روایات حجاب پرداخته تا مؤمنان از این نعمت برخوردار باشند. این موضوع در علوم مختلفی چون روایی - قرآنی - اخلاقی قابل بررسی بوده که در این مقاله با رویکرد قرآنی و روایی به آن پرداخته شده است. محور مورد بررسی جایگاه حجاب در قرآن و روایات و آثار حجاب در زندگی انسان هم در بعد فردی که موجب استحکام پیوند خانواده و آرامش زن و حفظ حرمت زن و... و بعد اجتماعی که موجب آرامش روانی و کاهش مفاسد و افزایش بهره‌وری و فعالیت‌های اجتماعی که همگی این‌ها با حفظ حجاب مایه سلامتی زن جامعه شده است.

کلیدواژه‌ها: حجاب - تربیت - تربیت اسلامی

^۱ نسرين بگي، طلبه پاره وقت مدرسه علميه امام حسن مجتبي (عليه السلام)

مقدمه

حجاب و عفاف از آن جهت که یک امر فطری است و برای حیات اجتماعی انسان ضرورت دارد، در ادیان و مذاهب الهی دارای جایگاه خاصی است. تمام ادیان آسمانی، حجاب و پوشش را بر زن واجب و لازم شمرده‌اند و جامعه بشری را به سوی آن فراخوانده‌اند. هرچه الگوهای حجاب مراتب بالاتری داشته باشد، تأثیر بیشتری بر معنویت فرد دارد و هرچه حجاب فردی و اجتماعی بیشتر باشد بهتر، ولی هرچه خلاء در این زمینه محسوس‌تر باشد، مشکلات و آسیب‌های سلامت، رشد و امنیت فردی اجتماعی فزون‌تر است. زن درسایه حجاب می‌تواند به درجات بالاتری از کمال و حفظ شخصیت خویش برسد. یکی از راه‌های گسترش و توسعه حجاب این است که درباره مفهوم حجاب و آثار تربیتی آن در اسلام بپردازیم. روش تحقیق در این نوشتار تحلیلی و توصیفی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و متنی است که در ۳ گفتار به صورت ذیل تنظیم شده است:

گفتار اول: مفهوم شناسی واژگان کلیدی

گفتار دوم: جایگاه حجاب در قرآن و روایات

گفتار سوم: آثار تربیتی حجاب در بعد فردی و اجتماعی

۱- مفهوم شناسی واژگان تحقیق

برای بیان مباحث مربوط به حجاب و آثار تربیتی آن لازم است ابتدا برخی از واژگان که اهمیت بیشتری دارد تبیین و تعریف گردد.

۱ - ۱ مفهوم لغوی حجاب

به گفته‌ی اهل لغت این واژه به صورت متعددی و به معنای درپرده قرار دادن به کار می‌رود. ابن درید می‌گوید: «حجبت الشيء... اذا سترته، والحجاب: الستر...، احتجبت الشمس في السحاب اذا تستترت فيه؛^۱ حجاب پوششی است که روی شیء را فرا می‌گیرد و حجاب یعنی پرده... زمانی که خورشید در ابر فور می‌رود.

حجب و حجاب هر دو مصدر و به معنای پنهان کردن است. «امراه محجوبه؛ زنی که پوشانیده است». کلمه حجاب به معنی پرده یا حائل میان دو چیز است.

«... وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ...»^۲ و بین ما و شما پرده‌ای است

یا ممنوعیت یا فاصله یا چیز پنهان شده‌ای.

از گفتار اهل لغت می‌توان نتیجه گرفت که در زبان عرب جاهلیت به پوششی گفته می‌شود که مانع از دیدن شیء پوشانده شده می‌شود.

^۱ محمد بن ادرید، جمهره اللغة، ذیل واژه حجب

^۲ سوره فصلت (۴۶)، آیه ۵

نتیجه تحقیق شهید مطهری در کتاب «مسئله‌ی حجاب» پیرامون معنای این واژه این است که کلمه حجاب

در دو معنا استعمال می‌شود. هم به معنی پوشیدن و هم به معنی پرده و ستر و البته اکثراً در همین معنای دوم به کار می‌رود. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می‌دهد که پرده، وسیله پوشش است. شاید بتوان گفت که به حسب اهل لغت هر پوششی حجاب نیست آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریف پشت پرده واقع شدن صورت گیرد.^۱

۱ - ۲ مفهوم اصطلاحی حجاب

حجاب در علوم‌ی چون عرفان و طب و شاید دیگر علوم، اصطلاح خاصی دارد. که در این جا به معنای «پرده» یعنی در پشت پرده بودن زن.

آنچه امروز از کلمه حجاب برداشت می‌شود کمی متفاوت از کاربرد آن در گذشته است. امروزه حجاب یعنی پوشش برای زنان، شاید به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن باشد، به گفته‌ی مرحوم شهید مطهری معنای اصطلاحی حجاب بیشتر در عصر ما پیدا شده است. اما فقها در کتب فقهی از واژه‌ی «ستر» به معنای پوشش استفاده می‌کنند و کمتر از کلمه‌ی حجاب به معنای پوشش استفاده می‌نمایند.^۲

براساس نتیجه تحقیق شهید مطهری در کتاب «مسئله‌ی حجاب» پیرامون معنای این واژه این است که کلمه‌ی حجاب در دو معنا استعمال می‌شود. هم به معنی پوشیدن و هم به معنی

^۱ مرتضی، مطهری، همان، ج ۱۹، ص ۴۳۰ - ۴۲۹

^۲ ابراهیم، خرمی مشکانی، چرا حجاب؟، ص ۱۷

پرده و ستر و البته اکثراً در همین معنای دوم به کار می‌رود. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می‌دهد که پرده، وسیله پوشش است. شاید بتوان گفت که به حسب اهل لغت هر پوششی حجاب نیست آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد.^۱

۱ - ۳ مفهوم حجاب در آیات و متون اسلامی

مفهوم «حجاب» در اسلام و در آیات قرآنی عمدتاً به معنای «پرده» است و با کمی تحقیق و تفحص در تاریخ اسلام درمی‌یابیم که در بیشتر موارد و خصوصاً در اصطلاح فقهی و در میان فقهاء، برای بیان پوشش زن از کلمه‌ی «ستر» استفاده می‌شده و به اعتقاد شهید استاد مرتضی مطهری چه بهتر بود اگر همین اصطلاح به جای «حجاب» به کار می‌رفت، چرا که بکارگیری این لغت «حجاب» باعث گردید تا افراد بسیاری از این مفهوم برای در پرده نگاهداشتن زن و یا مذموم جلوه دادن دین اسلام بهره گیرند.^۲

در جایی دیگر استاد مطهری معنای اصطلاحی حجاب بیشتر در عصر ما پیدا شده است. اما فقهاء در کتب فقهی از واژه‌ی «ستر» به معنای پوشش استفاده می‌کنند و کمتر از کلمه حجاب به معنای پوشش استفاده می‌نمایند.^۳

پوشش مجاز در اسلام لزوماً چادر نیست بلکه چیزی است که با آن تمام بدن زن در آن محفوظ بوده و تنها وجه و کفین

^۱ دفتر مطالعات و پژوهش‌های مرکز رسیدگی به امور مساجد، آفتاب حجاب، ص ۲۴

^۲ مهین، نوری، تاریخچه کشف حجاب، ص ۳۳

^۳ ابراهیم، خرمی مشکانی، هجرا حجاب، ص ۱۷

امام خمینی درباره رزش حجاب می‌فرماید: «حجاب اسلامی یعنی حجاب وقار، حجاب شخصیت، ساخته من فقیه نیست، این نص صریح قرآن است. آن قدری که قرآن مجید بیان کرده، نه ما می‌توانیم از آن حدود خارج شویم و نه زنانی که معتقد به این کتاب بزرگ آسمانی هستند.^۱

مقام معظم رهبری (حفظه الله) ایشان برداشت های نادرست را از آن جدا می‌کند: «اسلام می‌خواهد که رشد فکری و علمی و اجتماعی و سیاسی بالاتر از همه فضیلتی و معنوی زنان به حدّ اعلیٰ برسد و وجودشان برای جامعه و خانواده بشری به عنوان یک عضو، حد اعلای فایده و ثمره را داشته باشد. مسئله حجاب به معنای منزوی کردن زن نیست. اگر کسی چنین برداشتی از حجاب داشته باشد، برداشتش کاملاً غلط و انحرافی است. مسئله حجاب به معنای جلوگیری از اختلاط بی قید و شرط زن و مرد در جامعه است. این اختلال به ضرر جامعه و به خصوص به ضرر زن است.^۲

مردم ما چادر را انتخاب کرده‌اند. البته ما هیچ وقت نگفتیم که «حتماً چادر باشد و غیر چادر نباشد» گفتیم که «چادر بهتر از حجاب‌های دیگر است.» ولی زنان ما می‌خواهند حجاب خودشان را حفظ کنند. چادر، پیش از آنکه یک حجاب اسلامی است، یک حجاب ایرانی و لباس ملی ماست.^۳

^۱ روح الله، موسوی خمینی، زن از دیدگاه امام خمینی، ص ۱۴۷

^۲ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروهی از زنان پزشک کشور سراسر کشور، ۱۳۶۸/۱۰/۲۶

^۳ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار به مناسبت ولادت حضرت زینب (سلام الله علیها)،

۱۳۷۳/۷/۲۰

- نتیجه گیری

قرآن کریم تمایل به پوشیده بودن را از امور فطری و درونی انسان می‌داند. حجاب پاسخی است به ندای فطرت، نشان تمدن و فرهنگ اسلامی است. اسلام، طرفدار پرده‌نشینی نیست، اسلام می‌خواهد زن در حضور مردهای اجنبی، بدن خود را بپوشاند بدون آن که مجبور باشد از اجتماع کناره‌گیری کند، رعایت پوشش اسلامی در قالب دو اصل پوشیدگی و سادگی، آثار و نتایج مهمی از لحاظ فردی و اجتماعی دربر دارد که آثار فردی آن استحکام بنیان خانواده، پاسداری از زیبایی، آثار اجتماعی آن کاهش مفاسد، آرامش روانی، افزایش بهره‌وری و فعالیت‌های اجتماعی و... می‌باشد.

بنابراین حجاب را رفتاری الهی باید دانست، چرا که باعث ارتباط بین دین و عقل و فرهنگ و امنیت در رفتار انسانی می‌شود.

- فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. بهروزی، مریم، حجاب؟، ناشر: کانون قرآن و عترت
جامعه زینب (سلام الله علیها)، چاپ دوم، گلبرگ
۴. حاذق، مجید و حمزه پور، زهرا، بررسی تحقیق پیرامون
حجاب و اشکلات مطرح شده در خصوص آن، انتشارات
خرسندی، ۱۳۹۱
۵. حجاب، عفاف و خانواده از دیدگاه امام خمینی، مؤسسه
فرهنگی قدر ولایت
۶. حق شناس، جعفر، نظام اسلامی و مسئله حجاب، ناشر
دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۷
۷. خرمی مشگانی، ابراهیم، چرا حجاب؟، چاپ سوم،
انتشارات مرسل
۸. دفتر مطالعات و پژوهشها مرکز رسیدگی به امور
مساجد، آفتاب حجاب، ۱۳۸۹
۹. دهخدا، علی، فرهنگ لغت دهخدا، تهران: انتشارات
دانشگاه، ۱۳۷۷
۱۰. ذبیحی، محمدصادق، حجاب عزت است یا اسارت؟، چاپ ۲۹،
انتشارات پیام طوس

۱۱. رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، انتشارات مؤسسه آموزش و پژوهش امام خمینی، ۱۳۸۷
۱۲. رحیمی، عباس، فرشتگان زمین، چاپ پنجم، ۱۳۸۷
۱۳. ریحانه، مریم، پوشش و عفاف، کاری از کانون تحقیقات خیبر، مؤسسه نشر نگار نور، ۱۳۸۸
۱۴. شفیع‌ی سروسنانی، ابراهیم، مسئولیت‌ها و اختیارات دولت اسلامی، ج ۲، چاپ اول، ۱۳۸۷
۱۵. عمید، حسن، فرهنگ عمید، چاپ ششم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵
۱۶. فتاحی زاده، فتحیه، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۷۳
۱۷. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ج ۸،
۱۸. مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات سمینار حجاب، چاپ اول، ۱۳۷، ناشر اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران
۱۹. محمدی اشتهاردی، محمد، حجاب بیانگر شخصیت زن (حجاب برتر)، ناشر: معاونت مبارزه با فساد اجتماعی ناجا با همکاری انتشارات ناصر
۲۰. محمدی نیا، اسدالله، فلسفه چادر، حجاب برتر، ناشر: سبط اکبر، ۱۳۸۴
۲۱. محمدی همدانی، اصغر، حجاب نگاهی نو به سؤالات و شبهات، چاپ دوم، ۱۳۸۷

۲۲. مهین، نوری، مروری بر کودتای سیاه تاریخچه کشف
حجاب، چاپ اول، ۱۳۷۸

۲۳. نقش مادران در تربیت دینی فرزندان، مرکز پژوهشهای
اسلامی صدرا، قم: دفتر عقل، ۱۳۸۷

۲۴. نقش و رسالت زن، عفاف و حجاب در سبک زندگی ایرانی،
اسلامی، برگرفته از بیانات آیت الله العظمی خامنه ای

۲۵. نوری، مهین، تاریخچه کشف حجاب

۲۶. سایت کتابخانه فقاها

۲۷. سایت کتابخانه قائمیه

28. mojtabakalantari.blog.ir
29. niloofar.naraghi.blogfa.com
30. kazeroonneme.ir
31. namnak.com
32. dana.ir
33. ido.ir
34. self.worth
35. tasnimnews.com
36. andishegom.com
37. btid.org
38. iran.ir
39. Salamheh.blogfa